

۱۷. وَ عَنْهُمْ عَنْ سَهْلٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ سَعِيدٍ الرَّقِّيِّ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ جَعْفَرِ الْجَعْفَرِيِّ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرُّضَاعِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص لِرَجُلٍ تَزَوَّجَهَا سَوْءَاءً وَ لُوداً وَ لَا تَزَوَّجَهَا جَمِيلَةً حَسَنَاءً عَاقِرًا - فَإِنِّي مُبَاهٍ بِكُمْ الْأُمَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. ۱

۱۸. مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ بْنِ الْحُسَيْنِ قَالَ: قَالَ أَبُو الْحَسَنِ ع إِنَّ اللَّهَ إِذَا أَرَادَ بَعْدَ خَيْرٍ لَمْ يُمْتَهُ حَتَّى يُرِيَهُ الْخَلْفَ. ۲

روایت دال بر استحباب یک فرزند در مقابل «هیچ» است و کثرت از آن استفاده نمی شود.

۱۹. وَ عَنْهُمْ عَنْ أَحْمَدَ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ يَحْيَى عَنِ جَدِّهِ الْحَسَنِ بْنِ رَاشِدٍ عَنِ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص أَكْثَرُوا الْوَلَدَ أَكْثَرَ بِكُمْ الْأُمَمَ غَدًا. ۳

۲۰. سَعِيدُ بْنُ هَبَةَ اللَّهِ الرَّائِدِيُّ فِي الْخَرَائِجِ وَ الْجَرَائِحِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنِ أَبِيهِ عَنِ عَيْسَى بْنِ صَبِيحٍ قَالَ: دَخَلَ الْعُسْكُرِيُّ ع عَلَيْنَا الْحَبَسَ وَ كُنْتُ بِهِ عَارِفًا - فَقَالَ لِي لَكَ خُمْسٌ وَ سِتُّونَ سَنَةً وَ شَهْرٌ وَ يَوْمَانِ - وَ كَانَ مَعِيَ كِتَابٌ دُعَاءٍ عَلَيْهِ تَارِيخُ مَوْلِدِي - وَ إِنِّي نَظَرْتُ فِيهِ فَكَانَ كَمَا قَالَ - ثُمَّ قَالَ هَلْ رَزَقْتَ مِنْ وَ لَدٍ قُلْتُ لَا - قَالَ اللَّهُمَّ ارْزُقْهُ وَ لَدًا يَكُونُ لَهُ عَضْدًا - فَنِعِمَّ الْعَضْدُ الْوَلَدُ - ثُمَّ قَالَ:

مَنْ كَانَ ذَا وَ لَدٍ يُدْرِكُ ظِلْمَتَهُ إِنَّ الدَّلِيلَ الَّذِي لَيْسَ لَهُ وَ لَدٌ ۴

لازم است در اینجا اشاره کنیم که روایات دیگری هم در این مقام موجود است که ممکن است در نگاه ابتدایی آنها را نیز دارای دلالت بر مدعا بدانیم ولی به جهتی که اشاره می کنیم چنین دلالتی در آنها موجود نیست.

۱. از امام رضا علیه السلام نقل شده که رسول الله صلی الله علیه و آله به مردی فرمودند: ازدواج کنید با زن نازیبایی که زیاد زایمان می کند و با زن زیبای نازا ازدواج نکنید به درستی که من مباهات می کنم به فرزندان اتم در روز قیامت. وسائل الشیعة؛ ج ۲۰، ص: ۵۴
۲. امام رضا علیه السلام فرمودند: خداوند تبارک و تعالی زمانی که خیری را برای بنده اراده می کند نمی میراند او را تا زمانی که فرزندش را ببیند. وسائل الشیعة؛ ج ۲۱، ص: ۳۵۷
۳. وسائل الشیعة؛ ج ۲۱، ص: ۳۵۷
۴. وسائل الشیعة؛ ج ۲۱، ص: ۳۶۰

✓ الف) روايات داله بر استحباب فرزند صالح:

١. مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّوْفَلِيِّ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص الْوَلَدُ الصَّالِحُ رِيحَانَةٌ مِنَ اللَّهِ قَسَمَهَا بَيْنَ عِبَادِهِ- وَإِنَّ رِيحَانَتِي مِنَ الدُّنْيَا الْحَسَنَ وَالْحُسَيْنَ ع- سَمَّيْتُهُمَا بِاسْمِ سِبْطَيْنِ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ شَبْرًا وَشَبِيرًا.^١
٢. وَبِالْإِسْنَادِ قَالَ: الْوَلَدُ الصَّالِحُ رِيحَانَةٌ مِنْ رِيَّاحِينَ الْجَنَّةِ.^٢
٣. وَبِالْإِسْنَادِ قَالَ: مِنْ سَعَادَةِ الرَّجُلِ الْوَلَدُ الصَّالِحُ.^٣
٤. وَعَنْ عِدَّةٍ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدَ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِيهِ مُرْسَلًا عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ: مِنْ سَعَادَةِ الرَّجُلِ الْوَلَدُ الصَّالِحُ.^٤
٥. وَعَنْهُمْ عَنْ أَحْمَدَ عَنْ شَرِيفِ بْنِ سَابِقٍ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ أَبِي قُرَّةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص مَرَّ عَيْسَى ابْنُ مَرْيَمَ ع بِقَبْرِ يُعَذَّبُ صَاحِبُهُ- ثُمَّ مَرَّ بِهِ مِنْ قَابِلٍ فَإِذَا هُوَ لَا يُعَذَّبُ- فَقَالَ يَا رَبِّ مَرَرْتُ بِهَذَا الْقَبْرِ عَامَ أَوْلَى- (وَ هُوَ) يُعَذَّبُ وَ مَرَرْتُ بِهِ الْعَامَ فَإِذَا هُوَ لَيْسَ يُعَذَّبُ- فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ أَنَّهُ أَدْرَكَ لَهُ وَكَدَّ صَالِحٌ- فَأَصْلَحَ طَرِيقًا وَ أَوْى يَتِيمًا- فَلِهَذَا غَفَرْتُ لَهُ بِمَا عَمِلَ ابْنُهُ- ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص مِيرَاثُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ- مِنْ عَبْدِهِ الْمُؤْمِنِ وَكَدَّ يَعْبُدُهُ مِنْ بَعْدِهِ- ثُمَّ تَلَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ع آيَةَ زَكَرِيَّا رَبِّ فَهَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ- وَلِيًّا يَرْتَبِي وَ يَرِثُ مِنْ آلِ يَعْقُوبَ وَ اجْعَلْهُ رَبِّ رَضِيًّا.^٥
٦. مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ بْنِ الْحُسَيْنِ قَالَ: قَالَ الصَّادِقُ ع مِيرَاثُ اللَّهِ مِنْ عَبْدِهِ الْمُؤْمِنِ الْوَلَدُ الصَّالِحُ يَسْتَغْفِرُ لَهُ.^٦
٧. وَ فِي ثَوَابِ الْأَعْمَالِ عَنْ أَبِيهِ (عَنْ سَعْدٍ) عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ عَنِ الْعُبَيْدِيِّ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ رَجُلٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ: إِنَّ اللَّهَ لَيُرْحِمُ الرَّجُلَ لِشِدَّةِ حُبِّهِ لَوْلَاكَ.^٧

١. وسائل الشيعة؛ ج ٢١، ص: ٣٥٨

٢. وسائل الشيعة؛ ج ٢١، ص: ٣٥٨

٣. وسائل الشيعة؛ ج ٢١، ص: ٣٥٩

٤. وسائل الشيعة؛ ج ٢١، ص: ٣٥٩*

٥. وسائل الشيعة؛ ج ٢١، ص: ٣٥٩

٦. وسائل الشيعة؛ ج ٢١، ص: ٣٥٩

٧. وسائل الشيعة؛ ج ٢١، ص: ٣٥٩

اما به نظر می رسد این روایات مطلق فرزند را مطلوب بر نمی شمارد بلکه فرزند صالح را عامل سعادت می داند و لذا تکثیر نسل به طور مطلق (و لو صالح نباشد) از آن فهمیده نمی شود. همچنین است روایات دسته دوم.

✓ (ب) روایات داله بر مطلوبیت فرزند کمک کار و دارای مشابهت با پدر

۱. «وَعَنْ عِدَّةٍ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنْ ابْنِ مُسْكَانٍ عَنْ بَعْضِ

أَصْحَابِهِ قَالَ: قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ ع مِنْ سَعَادَةِ الرَّجُلِ أَنْ يَكُونَ لَهُ وَلَدٌ يَسْتَعِينُ بِهِمْ.»^۱

۲. «وَبِالْإِسْنَادِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص مِنْ نِعْمَةِ اللَّهِ عَلَى الرَّجُلِ أَنْ يُشَبِّهَهُ وَكَدَّهُ.»^۲

۳. «وَعَنْهُ عَنْ أَبِيهِ عَنْ ابْنِ أَبِي عَمِيرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ الْمُثَنَّى عَنْ سَدِيرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ قَالَ: مِنْ سَعَادَةِ

الرَّجُلِ أَنْ يَكُونَ لَهُ الْوَلَدُ - يُعْرِفُ فِيهِ شَبْهَهُ وَخُلُقَهُ وَخَلْقَهُ وَشَمَانِلَهُ.»^۳

✓ (ج) روایات بسیاری که آنها «دعا برای پیدایش فرزند» وارد شده است (این دسته هم مربوط به کسی

است که می خواهد بچه دار شود و به صورت مطلق دلالت بر استحباب کثرت اولاد ندارد.

(۱) وَعَنْ الْحُسَيْنِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنِ ابْنِ عُثْمَانَ عَنْ حَرِيْزٍ عَنِ

مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنِ أَبِي جَعْفَرٍ قَالَ: إِذَا أَرَدْتَ الْجَمَاعَ فَقُلِ اللَّهُمَّ ارْزُقْنِي وَكَدًّا - وَاجْعَلْهُ تَقِيًّا لَيْسَ

فِي خَلْقِهِ زِيَادَةٌ وَ لَا نُقْصَانٌ - وَاجْعَلْ عَاقِبَتَهُ إِلَى خَيْرٍ.»^۴

(۲) «وَعَنْهُ عَنْ أَحْمَدَ عَنِ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنِ سَيْفِ بْنِ عَمِيرَةَ عَنْ أَبِي بَكْرِ الْحَضْرَمِيِّ عَنِ الْحَارِثِ النَّضْرِيِّ

قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع إِنِّي مِنْ أَهْلِ بَيْتٍ - قَدْ انْقَرَضُوا وَ لَيْسَ لِي وَكَدٌّ قَالَ ادْعُ وَ أَنْتَ سَاجِدٌ رَبِّ

هَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا رَبِّ لَا تَدْرِي فَرْدًا وَ أَنْتَ خَيْرُ الْوَارِثِينَ قَالَ فَفَعَلْتُ فَوُلِدَ لِي عَلِيٌّ وَ الْحُسَيْنُ.»^۵

۱. وسائل الشیعة؛ ج ۲۱، ص: ۳۵۶

۲. وسائل الشیعة؛ ج ۲۱، ص: ۳۵۶

۳. وسائل الشیعة؛ ج ۲۱، ص: ۳۵۶

۴. وسائل الشیعة؛ ج ۳، ۲۱، ص: ۳۶۹

۵. وسائل الشیعة؛ ج ۲، ۲۱، ص: ۳۶۹

برخی خواسته اند پس از ارائه روایات مذکور چنین استفاده نمایند که این روایات بیش از مرغوبیت توالد، چیزی را ثابت نمی نماید و صرف مباهات رسول الله (ص) و ثقل ارض به تسبیح نمی تواند دلیل وجوب توالد باشد.^۱

در حالی که میتوان در جواب مدعی شد مباهات رسول الله (ص) صرفاً امری شخصی نیست و به منشأیی الهی بر می گردد. به بیان دیگر، این امر مایه مباهات رسول الله بما هو پیامبر اسلام است و نه بما هو عبده من عباد الله. اگر هم نپذیریم که صرف مباهات پیامبر باعث وجوب حکمی می شود اما «اطلبوا الولد» وجوب دارد و تعلیل به «أباهی بکم الامم و تثقل الارض بالتسبیح» مانع از ظهور اوامر در وجوب نمی شود.

اللهم الا ان یقال: با توجه به جمله «ان استطعت ان تكون لك ذریة تثقل الارض بالتسبیح فافعل» و با عنایت به روایات دیگر از قبیل روایت جابر بن ابی جعفر: «ما یمنع الرجل ان یتخذ اهلاً لعل الله یرزقه نسمة تثقل الارض بلا اله الا الله»^۲ که گویی علت کثرت ولد را پیدایش نسمة به معنای انسان و یا هر جاندار که روح دارد و کثرت گویندگان کلمه توحید می داند، می توان گفت در صورتی که چنین شرایطی نباشد و بر فرض، محیط به گونه ای باشد که فرزندان از توحید روی گردان می شوند، استحباب کثرت اولاد محل خدشه است و لذا می توان مدعی شد که قید مذکور مطلقاً را به صورت خاصی مقید می سازد و حتی می توان مدعی شد اگر محیط، محیط اسلامی نیست ولی توحید در آن جامعه موجود است، به واسطه آنکه فرزندان، مسلمان نمی شوند و مایه مباهات رسول الله نیستند، باز هم استحباب به صورت مطلق، محل نظر است.

۱. آیت الله مومن، الکلمات السدیة، ص ۶۶.

۲. حر عاملی، وسائل الشیعه، ج ۱۴، ص ۳، ابواب مقدمات نکاح، باب ۱، ح ۳.

جمع بندی:

از مجموع آنچه خواندیم مطلوبیت تکثیر نسل فهمیده می شود ولی با توجه به اینکه تکثیر نسل قطعاً واجب نمی باشد (و بر این مطلب به ادله ای اشاره خواهیم کرد) می توانیم استحباب نفسی این امر را قائل شویم، ادله ای که بر عدم وجوب تکثیر نسل و اولاد می توان اقاله کرد عبارتند از:

الف) هیچ فقیهی در میان مسلمین حکم به وجوب تکثیر نسل نکرده است. بلکه هیچ فقیهی اصل نکاح را هم واجب ندانسته است، توجه شود که فقها در مورد کسیکه در اثر عدم ازدواج به حرام می افتد، حکم به وجوب ازدواج کرده اند ولی ملاک در آن حکم، وجوب تکثیر نسل نمی باشد. (به این جهت که بگوئیم تکثیر نسل واجب است پس مقدمه اش هم واجب است)

[اللهم الا ان يقال به اینکه نکاح مقدمه انحصاری تکثیر نسل نیست بلکه ممکن است این امر در اثر تملیک کنیز واقع شود.]

ب) در جای خود ثابت شده است که عزل جایز است و روشن است که این امر از موانع تولید نسل می باشد.